

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบุคคล ที่มีความหลากหลายทางเพศในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹

ปัทมาธิ์ย์ ลำราญทรัพย์²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายเพศในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ที่การอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและเท่าเทียมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นประเด็นสำคัญ การดำเนินกระบวนการยุติธรรมขึ้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมาย ในปัจจุบันเริ่มต้นตั้งแต่องค์กรตำรวจ กรมสอบสวนคดีพิเศษ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และราชทัณฑ์ ภาระหน้าที่ของแต่ละองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของ “กระบวนการยุติธรรม” ที่ต่างกันก็มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การตรวจสอบและค้นหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ถือเป็นมาตรการที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายเป็นบุคคล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดีเพราะผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด โดยตรงซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นต่อร่างกาย หรือทรัพย์สิน นอกจากนี้เมื่อคดีได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ผลกระทบจากการกระทำความผิดยังส่งผลกระทบต่อบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหายอีกด้วย โดยการคุ้มครองบุคคลที่มีปัญหาในกระบวนการยุติธรรม คือ การคุ้มครองบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยจากการศึกษาปัญหาทางกฎหมาย ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ทำให้ทราบว่า

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีการกำหนดขั้นตอนการสอบสวนสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ประการที่หนึ่ง การตรวจตัวและนำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจตัวจะมีการกำหนดไว้เฉพาะเพศหญิง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 บัญญัติว่า “การค้นนั้นจำเป็นต้องทำด้วยความสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น” ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้มีเฉพาะเพศชายและหญิงเท่านั้น กฎหมายรับรองเพศอื่นที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รศ.ดร.ฐาณู ศิริยุทธ์วัฒนา และมีคณะกรรมการสอบ คือ ผศ.ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และผศ.ดร.พรพรหม อินทร์มรรย

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กำเนิด ซึ่งการค้นบุคคลที่เป็นเพศที่ถูกเรียกว่า กะเทย หมายถึง คนที่เกิดมาเป็นชายโดยกำเนิด แต่มีลักษณะภายนอก การแสดงออก และพฤติกรรมที่เหมือนผู้หญิง, สาวประเภทสอง หมายถึง ผู้หญิงประเภทที่สอง มักใช้เรียกกะเทยและคนข้ามเพศจากชายเป็นหญิงที่มีลักษณะการแสดงออกคล้ายกับเพศหญิงที่ภายนอกเป็นเพศชาย แต่ลักษณะจิตใจมีความเป็นหญิง บุคคลเหล่านี้ภายนอกเป็นเพศชาย

ประการที่สอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ และวรรคห้า หลักเกณฑ์การสอบปากคำคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ กฎหมายกำหนดขั้นตอนการสอบปากคำไว้พิเศษเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นหญิงเท่านั้น ซึ่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ มีทั้งกระทำความผิดต่อ เพศหญิง เพศชาย ซึ่งเพศหญิงที่มีขั้นตอนการสอบปากคำพิเศษ คือ โดยให้เพศเดียวกันเป็นผู้สอบปากคำ

ดังนั้น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จำเป็นต้องมีกระบวนการ ขั้นตอนพิเศษในการสอบสวนบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

2. การคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง

ใช้อำนาจตามมาตรา 31(1) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เป็นการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง แต่กฎหมายให้จำแนกเพศผู้ต้องขัง โดยมีวิธีการการแยกและการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยใช้เพศเป็นเกณฑ์ ซึ่งเพศตามกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยยังคงยึดถือเพศกำเนิดอย่างเด็ดขาดในการแยกจำแนกลักษณะ ผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่จะดำเนินการสัมภาษณ์สอบประวัติผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกราย ให้แล้วเสร็จภายในไม่เกิน 4 สัปดาห์ ซึ่งกระบวนการสอบประวัติในช่วงเวลา 1 เดือน ถือว่าเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควรที่ทราบว่าบุคคลนั้นมีเพศอะไรบ้าง ดังนั้น การจำแนกประเภทผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางเพศควรยึดหลักเดียวกับประเทศอังกฤษ โดยให้แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นบุคคลที่มีภาวะอัตลักษณ์ผิดเพศ หรือมีใบรับรอง จากจิตแพทย์ว่าเป็นบุคคลที่พร้อมต่อการแปลงเพศ หรือมีการแก้ไขกฎหมายให้รองรับเพศสภาพของบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ก็จะส่งผลให้การแยกและจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความเหมาะสมกับบุคลิกภาพและคุณลักษณะของผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศมากยิ่งขึ้น เอกสารแสดงสถานะทางเพศนี้ยังเป็นเอกสารทางกฎหมายที่สำคัญชิ้นหนึ่ง สำหรับการแยกและการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศที่มีการรับรองระบบกฎหมายแบบพหุเพศ

3. การคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในเรือนจำ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 54 กำหนดให้เรือนจำทุกแห่งมีสถานพยาบาลเพื่อให้บำบัดรักษาผู้ต้องขัง แต่ด้วยบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีการเปลี่ยนแปลงสรีระร่างกายจากชายเป็นหญิง หรือจากหญิงเป็นชาย ต้องใช้วิธีการรักษาด้วยฮอร์โมนสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจะแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ ในเพศชายจะให้กินฮอร์โมนเอสโตรเจน เพื่อให้มีเต้านมมีลักษณะภายนอกไปทาง ส่วนในเพศหญิงจะใช้ฮอร์โมนเทสโทสเตอโรน ด้วยการฉีดทุก 3-4 สัปดาห์ เพื่อช่วยเพิ่มกล้ามเนื้อและทำให้เสียง เหมือนผู้ชาย แต่กฎหมายห้ามมิให้ผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนำยาอื่นเข้ามารักษาในเรือนจำ ซึ่งยาที่เป็นฮอร์โมนถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หากหยุดยาอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังที่เป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ ดังนั้น

เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองสิทธิบุคคลหลากหลายทางเพศ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ต้องแก้ไข มาตรา 37 และมาตรา 54 เพื่อให้เกิดการตรวจสอบร่างกายและหาผู้เชี่ยวชาญดูแลรักษาการไต่อาต่อไป

จากที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พบว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางมาตราในกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับสอบสวนบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

เพื่อให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมกับเพศสภาพที่เป็นอยู่ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอให้มีการแก้ไข

ประการที่หนึ่ง การค้นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 (เดิม) ที่บัญญัติว่า “การค้นนั้นจักต้องทำด้วยความสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น” กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 (แก้ไข) ที่บัญญัติว่า “การค้นนั้นจักต้องทำด้วยความสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น หรือหาตรวจพบว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้ผู้หญิงหรือผู้ชายเป็นผู้ค้นตามความเหมาะสมตามอัตลักษณ์และวิถีทางเพศของผู้ถูกค้น”

ประการที่สอง การสอบปากคำบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ (เดิม) บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้ บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำ นั้นด้วยก็ได้” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ (ใหม่) บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน หรือเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงหรือชายตามความเหมาะสมตามอัตลักษณ์และวิถีทางเพศของผู้ถูกค้น เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้ บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้”

2. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการจำแนกประเภทผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางเพศ

เพื่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความถนัด ความต้องการและความเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยเริ่มจากวันแรกที่ผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำจนถึงวันปลดปล่อยโทษออกไป หากมีการจำแนกประเภทให้ถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์ในการอบรมฟื้นฟูจิตใจให้กลับเป็นคนดี ส่งเสริมการพัฒนาตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ควรเพิ่มเติมในหมวดที่ 3 การจำแนกเขตความรับผิดชอบ และมาตรฐานเรือนจำ

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 31 (เดิม) บัญญัติว่า “การจำแนกประเภทหรือชั้นของเรือนจำ ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยอาศัย เกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) เพศของผู้ต้องขัง
- (2) สถานะของผู้ต้องขัง
- (3) ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- (4) ความมั่นคงของเรือนจำ
- (5) ลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ

เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤตินิสัย และควบคุมผู้ต้องขัง อธิบดีจะสั่งให้จัดแบ่งอาณาเขต ภายในเรือนจำออกเป็น ส่วน ๆ โดยคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้และความเหมาะสม กับผู้ต้องขังแต่ละประเภทก็ได้

การจัดแบ่งอาณาเขตภายในเรือนจำตามวรรคสอง จะจัดโดยให้มีสิ่งกีดกั้นหรือขอบเขตที่แน่นอน และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งนั้นก็ได้ ในกรณีที่เรือนจำใดโดยสภาพไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ ให้แยกการควบคุมให้ใกล้เคียงกับแนวทางดังกล่าว”

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 31 (เพิ่มเติม) ด้วยข้อความว่า “การจำแนกประเภทหรือชั้นของเรือนจำ ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยอาศัยเกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) เพศของผู้ต้องขัง
- (2) สถานะของผู้ต้องขัง
- (3) ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- (4) ความมั่นคงของเรือนจำ
- (5) ลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ

เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤตินิสัย และควบคุมผู้ต้องขัง อธิบดีจะสั่งให้จัดแบ่งอาณาเขต ภายในเรือนจำออกเป็น ส่วน ๆ โดยคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้และความเหมาะสม กับผู้ต้องขังแต่ละประเภทก็ได้

การจัดแบ่งอาณาเขตภายในเรือนจำตามวรรคสอง จะจัดโดยให้มีสิ่งกีดกั้นหรือขอบเขตที่แน่นอน และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งนั้นก็ได้ ในกรณีที่เรือนจำใดโดยสภาพไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ ให้แยกการควบคุมให้ใกล้เคียงกับแนวทางดังกล่าว”

เพื่อให้เกิดจากรับรองว่าผู้ต้องขังมีเพศอะไร โดยมีขั้นตอนในการพิจารณา เห็นจากการวินิจฉัยจากแพทย์ซึ่งมีหลักเกณฑ์เดียวกับการขอออกเอกสารรับรองสถานะทางเพศ คือ การดำรงตนอยู่ในเพศสภาพอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี และเจตนายืนยันที่จะอยู่ในเพศสภาพอย่างถาวร ต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงจากตัวผู้ต้องขังต่อผู้ต้องขังคนอื่นและความเสี่ยงต่อผู้ต้องขังจากผู้ต้องขังคนอื่นทั้งในปัจจุบันและที่อาจเกิดขึ้นจากการกำหนดสถานที่คุมขังให้แก่ผู้ต้องขัง

3. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในเรือนจำของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจำเป็นต้องใช้ยาที่เป็นฮอร์โมนถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หากหยุดยาอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังที่เป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ จึงสมควรเพิ่มเติมในหมวดที่ 4 ส่วนที่ 1 การรับตัวผู้ต้องขัง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 37 (เดิม) บัญญัติว่า ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ในเรือนจำ ให้แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงาน เรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลทำการตรวจร่างกายของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตรวจร่างกายภายในวันที่รับตัวเข้าไว้ได้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจร่างกายของผู้ต้องขังนั้นในเบื้องต้นก่อนได้แต่ต้องจัดให้มีการตรวจโดยเร็ว ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 37 (เพิ่มเติม) ข้อความว่า ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ในเรือนจำ ให้แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงาน เรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลทำการตรวจร่างกายของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตรวจร่างกายภายในวันที่รับตัวเข้าไว้ได้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจร่างกายของผู้ต้องขังนั้น ในเบื้องต้นก่อนได้แต่ต้องจัดให้มีการตรวจโดยเร็ว ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

หากตรวจร่างกายพบว่า ผู้ต้องขังเคยใช้ฮอร์โมนรักษาโรคภาวะอวัยวะสืบพันธุ์เพศมาก่อนที่จะเข้าสู่เรือนจำ ถือว่ามีสิทธิที่จะได้รับการรักษาด้วยฮอร์โมนต่อไปภายในเรือนจำเนื่องจากการรักษาทางการแพทย์ที่จำเป็น หากเรือนจำปฏิเสธหรือมิได้จัดให้มีการรักษาด้วยฮอร์โมนแก่ผู้ต้องขังย่อมเป็นการไม่ใส่ใจต่อสุขอนามัยของผู้ต้องขัง

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.

วิจิตร ว่องสารทิพย์. ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร:

มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ, 2559.

ศิวนนท์ สุทธิศรี. คู่มือการควบคุมผู้ต้องขัง ป่วยที่ได้รับการอนุญาตให้ออกไป รักษาตัว

นอกเรือนจำ. สารคาม : เรือนจำจังหวัดสารคาม, มปป.

สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. บุคคลเพศหลากหลายในระบบกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร:

มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ มูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร, 2558.

มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นานาสีงพิมพ์, 2544.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Christine Van Den Wyngaert, C. Gane, H. H. Kuhne and F. Mcauley, Criminal Procedure Systems in the European Community. London: Butterworths, 1993.

Dune, Gillian A. “A Passion for Sameness? Sexuality and Gender Accountability.” in Weeks, Jeffrey; Holland, Janet and Waites, Matthew. (eds.) Sexualities and Society. Cambridge, Polity Press. 2003. pp.57-68.

James J. Gobert and Neil P. Cohen. **Rights of Prisoners, ed. 1.** Colorado: Shepard's/McGraw-Hill,inc., 1981.

Popper, Robert. **History and Development of the Accused's Right to Testify.** Washington: Washington University, 1962.

Serena Nanda. **Gender Diversity: Crossclutural Variations.** Waveland Press: Illinois, 2000.

William Simon, “The Postmodernization of Sex” in Weeks, Jeffrey; Holland, Janet and Waites, Matthew. (eds.) Sexualities and Society. Cambridge, Polity Press. 2003 : 28-30.